

*Карпусенко М. В.,
старший викладач кафедри
ділової іноземної мови та перекладу
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*
*Карпусенко Н. В.,
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри німецької філології та перекладу
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ КОМУНІКАТИВНИХ СТРАТЕГІЙ У ПРЕЗИДЕНТСЬКИХ ДЕБАТАХ У США (НА ПРИКЛАДІ Д. ТРАМПА І Х. КЛІНТОН)

Анотація. На прикладі Х. Клінтон і Д. Трампа у статті розглядаються комунікативні стратегії й тактики, які вживаються кандидатами на президентських дебатах у США. Наводиться аналіз стратегій залежно від спрямованості, а також аналіз тактик реалізації цих стратегій з акцентом на професійні або моральні якості учасників.

Ключові слова: політичний дискурс, президентські дебати, комунікативні стратегії, комунікативні тактики.

Постановка проблеми. Президентські дебати є невід'ємною частиною життя демократичного суспільства. Демократія в США має давні традиції й бере початок у XVII столітті, коли в деяких північноамериканських колоніях священники обиралися, а не призначалися, і мали розповісти про свої плани після обрання. Лише після цього паства голосувала за одного з них [12]. На нашу думку, це можна вважати початком традиції проводити дебати перед тим, як обрати кандидата на посаду, у т. ч. президента країни. Це є важливим для пересічних громадян, адже виборці отримують змогу наочно порівняти програми кандидатів, їхнє вміння відстоювати власні погляди й протистояти тиску з боку опонентів. Ця проблема пов'язана з розбудовою демократичних інститутів у сучасній Україні. З лінгвістичного погляду значущість президентських дебатів полягає у високій мірі невідповідності мовлення учасників, непередбачуваності аргументації опонентів і запитань ведучого. Ця невизначеність дає змогу лінгвісту вивчити мовленнєві особливості кандидата набагато краще, ніж у разі дослідження підготовленого мовлення політиків, наприклад, під час звернень, промов і навіть прес-конференцій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти англomовного політичного дискурсу вже досліджувалися: когнітивно-комунікативні характеристики (О.В. Горіна), мовностилістичні особливості політичної полеміки (І.В. Лосева), лінгвокогнітивний і комунікативно-когнітивний аспекти формування іміджу президента (М.Б. Тхір), когнітивно-комунікативні аспекти президентського дискурсу Барака Обами (А.А. Прокопенко), аргументативно-сугестивний потенціал складних синтаксичних структур (А.Ю. Понікарьова), інтердискурсивність політичного дискурсу (І.С. Шевченко), тактики ініціації говоріння в електоральному дискурсі (М.Л. Ільченко) [3; 8; 14; 10; 9; 17; 6]. За допомогою системного контент-аналізу було проаналізовано семантичні та прагмалінгвістичні особливості побудови авторами британського парламентського дискурсу, що транслюється через Інтернет (Г.Л. Рябоконт) [13].

Недостатньо дослідженими залишаються синтаксичні та лексичні особливості дискурсу президентських дебатів у США. Зокрема, цікавим є дослідження цих особливостей в аспекті їх уживання для реалізації комунікативних стратегій (далі – КС) і тактик.

Серед науковців, що займалися вивченням КС і здійснювали спробу їх класифікації, слід відзначити дослідження Л.Р. Безуглої, А.Д. Бєлової, С.А. Дацюка, Т. ван Дейка, О.С. Іссєрс, О.С. Селіванової, І.Є. Фролової [1; 2; 4; 5; 7; 11; 15]. За Л.Р. Безуглою, під дискурсивною стратегією комуніканта розуміється когнітивно-прагматична програма спілкування, яка ґрунтується на мотивах комуніканта й визначає характер реалізації комунікативних актів у дискурсі. Дискурсивна тактика комуніканта являє собою спосіб реалізації стратегії, що впливає на вибір ним засобів здійснення комунікативних дій [1, с. 84–85].

Низка досліджень присвячена визначенню комунікативних стратегій в англomовному політичному дискурсі, зокрема роботи О.С. Іссєрс, І.В. Лосєвої, Г.Л. Рябоконт, М.Б. Тхіра, О.Я. Чепіль, О.В. Яшенкової [7; 8; 13; 14; 16; 18]. Вважаємо за необхідне більш детально зупинитися на класифікаціях комунікативних стратегій, запропонованих М.Б. Тхіром, І.В. Лосєвою й О.В. Яшенковою, яка виділяє такі комунікативні стратегії політичного дискурсу: самопрезентації, агітаційна, формування емоційного контролю, інформаційно-інтерпретаційна, аргументативна, маніпулювання, дискредитації, нападу, самозахисту [18, с. 168–170]. І.В. Лосєва вважає стратегію самопрезентації основоположною, реалізація її здійснюється за допомогою тактик солідаризації й ототожнення [8, с. 185–187]; серед інших називаються стратегії дискредитації й нападу, аргументативна стратегія, яка реалізується тактиками ілюстрування й акцентування позитивної інформації [8, с. 188]. М.Б. Тхір виокремлює такі комунікативні стратегії, що впливають на формування іміджу президента: стратегія самопрезентації з тактиками ототожнення з американським народом і демонстрації сили [14, с. 159–173], а також стратегія-презентація з тактиками дискредитації опонента, позитивної презентації співвітчизника, прогнозування позитивного майбутнього [14, с. 173–185].

Метою статті є вивчення особливостей реалізації комунікативних стратегій учасників президентських дебатів на прикладі Д. Трампа й Х. Клінтон.

Виклад основного матеріалу. Як відомо, для кожного кандидата метою президентської кампанії є переконати виборців

голосувати за себе, щоб одержати перемогу. Головним показником успішності чи неуспішності президентської кампанії в цілому й президентських дебатів зокрема є саме перемога в день виборів. Це та мета, заради якої обираються конкретні засоби її досягнення: стратегії й тактики, частиною яких є комунікативні стратегії й тактики. Беручи до уваги проведені дослідження, вважаємо за необхідне розділити комунікативні стратегії, які використовують учасники президентських дебатів, Х. Клінтон і Д. Трамп, на дві групи: стратегії, спрямовані на мовця (далі – СМ) і стратегії, спрямовані на опонента (далі – СО).

Для реалізації СМ можуть бути застосовані такі тактики: тактика доведення власної компетентності (далі – ТК) і тактика ілюстрації власних моральних якостей (далі – ТМ). Для реалізації СО учасники президентських дебатів використовують тактику заперечення компетентності опонента (далі – ТЗК) і тактику ілюстрації негативних (з погляду цільової аудиторії) моральних якостей опонента (далі – ТНМ).

Прикладом реалізації ТК у президентських дебатах може слугувати таке висловлення Х. Клінтон:

“Because I think if we work together, if we overcome the divisiveness that sometimes sets Americans against one another and instead we make some big goals and I’ve set forth some big goals, getting the economy to work for everyone, not just those at the top” [19].

У цьому прикладі вона позиціонує себе як кандидата, який здатен покращити стан економіки в країні.

У наступному прикладі Клінтон демонструє свою близькість до кожного громадянина та здатність зрозуміти простого виборця:

“I hope we will all come together in this campaign. Obviously I’m hoping to earn your vote, I’m hoping to be elected in November and I can promise you I will work with every American” [19].

Трамп, використовуючи цю тактику, намагається продемонструвати виборцям здатність змінити ситуацію в країні за багатьма напрямками:

“We’re going to make great trade deals, we’re going to have a strong border, we’re going to bring back law and order” [19].

Уживаючи займенник «we», він ототожнює себе з американським народом і заявляє про наявність своєї «команди».

Трамп уміло поєднує декілька тактик в одному висловленні: він звинувачує своїх опонентів у бездіяльності та вказує на свої здібності сприяти покращенню умов життя етнічних меншин:

“But I want to do things that haven’t been done, including fixing and making our inner cities better for the African-American citizens that are so great and for the Latinos, Hispanics, and I’m looking forward to doing – it’s called make America great again” [19].

Підтверджуючи свої професійні здібності, Клінтон заявляє про своє вміння працювати з матеріалами, що становлять державну таємницю:

“I take classified materials very seriously and always have. When I was on the Senate Armed Services Committee, I was privy to a lot of classified material. Obviously, as secretary of state I had some of the most important secrets that we possess, such as going after Bin Laden. So, I am very committed to taking classified information seriously and as I said, there is no evidence that any classified information ended up in the wrong hands” [19].

ТК реалізується Клінтон, коли вона заявляє про недостатність того, що вже зроблено та, демонструючи максималізм, обіцяє домогтися найкращих показників у медичній реформі:

“Right now we are at 90% health insurance coverage. That’s the highest we have ever been, in our country. I want to get to 100% and get cost down and quality up” [19].

Прикладом реалізації ТМ у президентських дебатах може слугувати таке висловлення Х. Клінтон:

“I have a positive and optimistic view of what we can do together. That’s why the slogan of my campaign is stronger together” [19].

Клінтон робить акцент на власних позитивних моральних якостях, ототожнюючи себе з народом і висловлюючи впевненість у можливості досягти більшого разом.

Трамп також використовує цю тактику для переконання виборців у наявності в нього позитивних моральних якостей. У нижченаведеному прикладі він, відповідаючи на звинувачення щодо сексуальних домагань, вибачається перед своєю родиною та своїм народом, нібито спокутуючи свою провину.

“Cooper: We received a lot of questions online, Mr. Trump about the tape that was released on Friday, as you can imagine. You called what you said ‘locker room banter’. You described kissing women without consent, grabbing their genitals. That is sexual assault. You bragged that you have sexually assaulted women. Do you understand that?” [19].

Trump: No, I didn’t say that at all. I don’t think you understood what was said. This was locker room talk. I am not proud of it. I apologize to my family, I apologized to the American people. Certainly, I am not proud of it. But this is locker room talk. You know, when we have a world where you have ISIS chopping off heads, where you have them, frankly, drowning people in steel cages, where you have wars and horrible, horrible sights all over and you have so many bad things happening, this is like medieval times. We haven’t seen anything like this” [19].

Окрім того, намагаючись не втратити своїх позицій, він переконує людей у незначущості того, в чому його звинувачують: *“But this is locker room talk”*. Для того, щоб відволікти аудиторію від своєї персони, він змінює тему розмови, говорячи про важливіші, на його думку, проблеми.

Х. Клінтон також використовує ТМ, прагнучи показати прийняття нею визнаних народом авторитетів:

“Well, first let me start by saying that so much of what he just said is not right, but he gets to run his campaign any way he chooses. He gets to decide what he wants to talk about instead of answering people’s questions, talking about our agenda, laying out the plans that we have that we think can make a better life and a better country. When I hear something like that, I am reminded of what my friend Michelle Obama advised us all. When they go low, you go high” [19].

У цьому прикладі Клінтон, відповідаючи на звинувачення Трампа, цитує М. Обаму й вказує на те, що вона не буде вдаватися до тактики дискредитації опонента, як це робить Трамп. Таким чином вона ще раз апелює до своїх позитивних моральних якостей.

Як уже наголошувалося раніше, учасники президентських дебатів намагаються залучити виборців на свій бік, не лише презентуючи власні професійні здібності та моральні якості, але й дискредитуючи свого опонента. Наприклад, Д. Трамп, використовуючи тактику заперечення компетентності опонента, безжально критикує економічну та зовнішньополітичну діяльність діючої влади, правлячої партії демократів, вказуючи на їхню професійну некомпетентність і критикуючи таким чином Х. Клінтон, адже вона є представником цієї влади.

"When I watch what's happening with some horrible things like Obamacare where your health insurance and health care is going up by numbers that are astronomical: 68%, 59%, 71%. When I look at the Iran deal and how bad a deal it is for us, it's a one-sided transaction, where we're giving back \$150 billion to a terrorist state, really the number one terrorist state, we've made them a strong country from, really, a very weak country just three years ago" [19].

В іншому прикладі Трамп критикує погляди Х. Клінтон щодо системи охорони здоров'я:

"If you ever noticed, the Canadians, when they need a big operation, when something happens, they come into the United States in many cases. Because their system is so slow, it's catastrophic in certain ways. But she wants to go to single payer, which means the government basically rules everything. Hillary Clinton has been after this for years" [19].

Відповідаючи на закид із боку Х. Клінтон у попередженому ставленні до американських громадян, що є представниками етнічних меншин, Д. Трамп сам звинувачує її в підтримці нею рішення про війну з Іраком й у нерозумінні нею наслідків власних рішень:

"First of all, Captain Khan is an American hero and if I were president at that time he would be alive today because, unlike her who voted for the war without knowing what she was doing, I would not have had our people in Iraq. Iraq was a disaster. So he would have been alive today" [19].

Х. Клінтон також використовує ТЗК, називаючи висловлення Трампа не лише надзвичайно нерозумними, а й навіть небезпечними:

"So I thought that what he said was extremely unwise and even dangerous and indeed you can look at the propaganda on a lot of the terrorist sites and what Donald Trump says about Muslims is used to recruit fighters" [19].

Намагаючись дискредитувати свого опонента через його моральні якості, учасники президентських дебатів вдаються до ТНМ. У наступному прикладі Клінтон не лише звинувачує Трампа в аморальності та протизаконних діях, але й напругу вказує на його брехню.

"What we all saw and heard on Friday was Donald talking about women, what he thinks about women, what he does to women, and he has said that the video doesn't represent who he is. But I think it's clear to anyone who heard it, that it represents exactly who he is" [19].

Клінтон завдає нищівної критики Трампу за його жорсткі випадки на адресу різних категорій американців:

"Because he has also targeted immigrants, African-Americans, Latinos, people with disabilities, POWs, Muslims and so many others. So this is who Donald Trump is" [19].

Клінтон вдається до закидів щодо безвідповідальності Трампа у виборі засобів ведення передвиборчої кампанії:

"Well, first let me start by saying that so much of what he just said is not right, but he gets to run his campaign any way he chooses" [19].

У деяких випадках, використовуючи ТНМ, кандидати вдаються до прийомів, які традиційно вважаються «забороненими», як-то закиди на адресу членів родини опонента:

"If you look at Bill Clinton, far worse. Mine are words and his was action" [19].

Іноді під час президентських дебатів кандидати намагаються вжити декілька стратегій і тактик одночасно, що, на нашу думку, є проявом популізму. Наприклад, Д. Трамп намагається вжити ТК, ТЗК і ТНМ в одній відповіді:

"I've heard them [these words] where Hillary is constantly talking about the inner cities of our country which are a disaster education-wise, job-wise, safety-wise, in every way possible. I'm going to help the African-Americans, I'm going to help the Latinos, hispanics. I am going to help the inner cities. She has done a terrible job for the African-Americans. She wants their vote and she does nothing" [19].

Висновки. За результатами нашого дослідження можна зробити певні висновки. Під час президентських дебатів у США учасники реалізують стратегії, спрямовані на себе й на опонента, за допомогою тактики доведення власної компетентності, тактики ілюстрації власних моральних якостей, тактики заперечення компетентності опонента й тактики ілюстрації негативних моральних якостей опонента. Уживання таких стратегій і тактик було проілюстроване на прикладах 2-х президентських дебатів.

Перспективним є дослідження спільних рис і відмінностей мовлення окремих кандидатів і стилістичних засобів реалізації вищезгаданих стратегій і тактик.

Література:

1. Безугла Л.Р. Вербалізація імпліцитних смислів у німецькомовному діалогічному дискурсі : [монографія] / Л.Р. Безугла. – Харків : ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2007. – 332 с.
2. Белова А.Д. Комунікативні стратегії і тактики: проблеми систематики / А.Д. Белова // Мовні і концептуальні картини світу: зб. наук. пр. – К. : КНУ ім. Т. Шевченка, 2004. – С. 11–16.
3. Горіна О.В. Когнітивно-комунікативні характеристики американського електорального дискурсу республіканців : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 / О.В. Горіна; Х. : ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2008. – 21 с.
4. Дацюк С.В. Комунікативні стратегії модеріруємих комунікацій. Тезиси доклада / С.В. Дацюк [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.uis.kiev.ua/~_xyz/moderation.html.
5. Дейк Т.А. ван. Язык. Познание. Коммуникация / Т.А. ван Дейк ; пер. с англ. – М. : Прогресс, 1989. – 312 с.
6. Ільченко М.Л. Тактики ініціації говоріння в англійському електоральному дискурсі (на матеріалі передвиборчих теледебатів) / М.Л. Ільченко // Вісник ХНУ ім. В.Н. Каразіна. – 2012. – № 1003. – Романо-германська філологія. Методика викладання іноземних мов. – Вип. 70. – С. 34–40.
7. Иссерс О.С. Речевое воздействие : [учебн. пособие для студентов вузов, обучающихся по направлению (специальности) «Связи с общественностью»] / О.С. Иссерс. – М. : Флинта : Наука, 2009. – 223 с.
8. Лосева І.В. Мовностилістичні особливості політичної полеміки кандидатів у президенти США (на матеріалі інтернет-дискурсу) : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 / І.В. Лосева. – Л. : ЛНУ імені Івана Франка, 2016. – 261 с.
9. Понікар'єва А.Ю. Аргументативно-сугестивний потенціал складних синтаксичних структур англійського політичного дискурсу : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 / А.Ю. Понікар'єва. – Х. : ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2016. – 20 с.
10. Прокопенко А.А. Президентський дискурс Барака Обами: когнітивно-комунікативні аспекти : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 / А.А. Прокопенко. – Х. : ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2016. – 23 с.
11. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми / О.О. Селіванова. – Полтава, 2008. – 712 с.
12. Слєзкин Л.Ю. У истоков американской истории: Массачусетс. Мэриленд. 1630–1642 / Л.Ю. Слєзкин. – М. : Наука, 1980. – 337 с.
13. Рябоконт Г.Л. Дискурсивні особливості інтернет-публікацій дебатів британського парламенту : дис. ... канд. філол. наук : 10.01.08 / Г.Л. Рябоконт. – К. : КНУ «Києво-Могилянська академія», 2005. – 276 с.

14. Тхір М.Б. Створення іміджу президента в американському політичному дискурсі: лінгвокогнітивний та комунікативно-когнітивний аспекти (на матеріалі політичних промов Барака Обама) : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 / М.Б. Тхір ; Херсон. держ. ун-т. – Херсон, 2014. – 295 с.
15. Фролова І.С. Стратегія конфронтації в англomовному дискурсі : [монографія] / І.С. Фролова. – Харків : вид-во ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2009. – 343 с.
16. Чепіль О.Я. Особливості реалізації комунікативних стратегій у політичному дискурсі / О.Я. Чепіль // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія : Філологічна. – 2015. – Вип. 52. – С. 274–276 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoaf_2015_52_94.
17. Шевченко І.С. Інтердискурсивність політичного дискурсу / І.С. Шевченко // Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна. – 2009. – № 848. Романо-германська філологія. Методика викладання іноземних мов. – Вип. 58. – С. 53–57.
18. Яшенкова О.В. Основи теорії мовної комунікації : [навчальний посібник для вузів] / Яшенкова О.В.. – К. : ВЦ «Академія», 2010. – 312 с.

Джерело ілюстративного матеріалу:

19. Clinton vs. Trump (2nd debate) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://kfor.com/2016/10/10/full-transcript-and-video-from-second-2016-presidential-debate/>.

Карпусенко М. В., Карпусенко Н. В. Особенности реализации коммуникативных стратегий в президентских дебатах в США (на примере Д. Трампа и Х. Клинтон)

Аннотация. На примере Х. Клинтон и Д. Трампа в статье рассматриваются коммуникативные стратегии и тактики, используемые кандидатами на президентских дебатах в США. Приведен анализ стратегий в зависимости от направленности, а также анализ тактик реализации этих стратегий с акцентом на профессиональные или моральные качества участников.

Ключевые слова: политический дискурс, президентские дебаты, коммуникативные стратегии, коммуникативные тактики.

Karpusenko M., Karpusenko N. Communicative strategy implementation in US presidential debates (as illustrated by Clinton-Trump debates)

Summary. The article discusses communicative strategies employed by H. Clinton and D. Trump during US presidential debates. The work analyzes both the strategies depending upon their direction and the tactics employed to implement them with the emphasis on professionalism or morality of the participants.

Key words: political discourse, presidential debate, communicative strategies, communicative tactics.